

Методичне забезпечення як важлива складова імплементації інклюзивності у спорті

УДК 796.011.3:613.72:364.65

О. К. Шевчук, І. О. Когут, В. Л. Маринич

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Резюме. Досліджено методичне забезпечення інклюзивності в спорті як системно-структурне утворення, спрямоване на підвищення професійної компетентності стейкхолдерів та обізнаності про інклюзію у спорті з метою дотримання прав людини у спорті та забезпечення якісного інклюзивного навчально-тренувального процесу. *Мета.* Аналіз сучасного стану сформованості методичного забезпечення інклюзивності у спорті, його систематизація та структуризація з урахуванням рівнів і підходів до його формування й удосконалення. *Методи.* Аналіз та систематизація даних літературних джерел, індукція та дедукція, порівняння та зіставлення, методи системного та логічного аналізу, синтез та узагальнення. *Результати.* З'ясовано, що методичне поняття інклюзивності у спорті формується на міжнародному, зокрема європейському, національному та інституційному рівнях. Окреслено два підходи до формування методичного забезпечення інклюзивності у спорті: нормативно-правовий та науково-практичний. Констатовано нерівномірність стану сформованості методичних ресурсів як на різних рівнях у рамках загальної спортивної політики, так і в межах національної – у різних країнах. Такі країни, як Австралія та Канада мають ґрунтовно розроблене методичне забезпечення, спрямоване на створення інклюзивного спортивного середовища для широкого спектра маргіналізованих категорій учасників. Натомість вітчизняне методичне оснащення інклюзивності у спорті майже не представлено, а наявні поодинокі ресурси вузько сфокусовані на покращення спортивної участі здебільшого спортсменів з інвалідністю. Результати аналізу сучасного стану досліджуваного питання в Україні свідчать про нагальну потребу вдосконалення методичного забезпечення інклюзивності у спорті.

Ключові слова: інклюзія, спорт, методичне забезпечення, нормативно-правове забезпечення.

Methodical support as an important component of the implementation of inclusiveness in sport

O. K. Shevchuk, I. O. Kohut, V. L. Marynych

National University of Physical Education and Sport of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The methodological support of inclusiveness in sports as a systemic and structural formation aimed at increasing the professional competence of stakeholders and awareness of inclusion in sports in order to respect human rights in sports and ensure a quality inclusive educational and training process is studied. *Objective.* To analyze the current state of formation of methodological support of inclusiveness in sport, its systematization and structuring with account for the levels and approaches to its formation and improvement. *Methods.* Analysis and systematization of literature data, induction and deduction, comparison and contrast, methods of systematic and logical analysis, synthesis and generalization. *Results.* It has been found that the methodological concept of inclusiveness in sport is formed at the international, in particular European, national and institutional levels. Two approaches to the formation of methodological support for inclusiveness in sport are outlined: regulatory and legal and scientific and practical. The authors note the unevenness of the state of formation of methodological resources at different levels within the framework of the general sports policy and within the national one in different countries. Countries such as Australia and Canada have well-developed methodological support aimed at creating an inclusive sports environment for a wide range of marginalized categories of participants. At the same time, there is almost no domestic methodological support for inclusiveness in sports, and the few available resources are narrowly focused on improving

the sports participation of athletes with disabilities. The results of the analysis of the current state of the research issue in Ukraine indicate an urgent need to improve the methodological support for inclusiveness in sports.

Keywords: inclusion, sport, methodological support, regulatory and legal support.

Постановка проблеми. Інклюзія стала важливою проблемою соціальної політики, якою займаються уряди, організації та громади в усьому світі. Станом на сьогодні прагнення до інклюзивності охоплює різні аспекти: від освіти [94, 117, 121, 122], туризму [81, 84] та інклюзії на робочому місці [23; 28; 55; 68; 75] до медичного забезпечення [45, 61, 89, 131], соціального захисту [74] й участі у суспільстві [24].

Очевидним є те, що практичне впровадження правових положень, боротьба з упередженнями та створення інклюзивних систем і середовища не можуть бути досягнуті без належного методичного забезпечення. Аналіз спеціальних джерел показав, що найбільш розробленим є методичний супровід створення інклюзивного освітнього середовища. Він широко репрезентативний та включає документи, які відображають як загальні підходи і фундаментальні положення забезпечення доступу до освіти для всіх [52, 77, 94, 114, 115, 118, 121], так і зосереджують увагу на стратегіях включення окремих маргіналізованих категорій [58, 72, 80, 116, 119]. Ряд рекомендацій спрямовані на вдосконалення навчальних програм [25, 121, 123], а також підвищення кваліфікації вчителів та інших працівників щодо інклюзії [53, 54].

Враховуючи, що спорту відведено важливу роль у міжкультурних та інтеграційних процесах, сприянні рівності й терпимості та створенню інклюзивних суспільств [22], нормативно-правове забезпечення на міжнародному рівні закріплює принципи рівних прав та можливостей для всіх людей, включаючи доступ до спорту. Однак формування методичного забезпечення інклюзивності у спорті — це важлива складова діяльності, яка сприяє розбудові інклюзивного спортивного середовища та інклюзивного суспільства в цілому, де кожна людина спроможна реалізувати свій спортивний потенціал та отримати задоволення від участі у спортивних тренуваннях і змаганнях і тому потребує аналізу та систематизації.

Наукову роботу виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 рр. за темою 1.4. «Теоретико-методологічні засади розвитку професійного, неолімпійського та адаптивного спорту в Україні в умовах реформування сфери фізичної культури і спорту» (номер держреєстрації 0121U108294)

та темою «Організаційно-методичні засади імплементації інклюзивності в освіті та спорті» в межах виконання проєкту «Виконання завдань перспективного плану розвитку наукового напрямку «Суспільні науки» Національного університету фізичного виховання і спорту України» (номер держреєстрації 0123U102379).

Мета дослідження — аналіз сучасного стану сформованості методичного забезпечення інклюзивності у спорті, його систематизація та структуризація з урахуванням рівнів і підходів до його формування й удосконалення.

Методи дослідження: аналіз та систематизація даних літературних джерел, індукція, дедукція, порівняння та зіставлення, методом системного та логічного аналізу, синтез та узагальнення.

Результати дослідження та їх обговорення. Формування вибірки дослідження здійснювали шляхом пошуку спеціальної літератури, що стосується методичних засад забезпечення інклюзивного середовища у спорті. Враховуючи широту досліджуваного питання, пошук не був обмежений лише науковою, науково-метричною базою чи пошуковою системою і здійснювався англійською та українською мовами. Крім того, до огляду було включено вторинні джерела, отримані шляхом аналізу використаної літератури у релевантних дослідженнях. У результаті сформовано вибірку дослідження, що включає 22 вітчизняних та 111 іноземних джерел.

Аналіз, синтез та узагальнення наукової та науково-методичної літератури, документальних матеріалів та інформаційного контенту мережі Інтернет склали основу наукового пізнання. Отримана у результаті аналізу інформація була систематизована при її теоретичному узагальненні. Застосування методу порівняння та зіставлення дозволило оцінити особливості формування методичного забезпечення для імплементації інклюзивності у спорті на різних рівнях; різницю у стані його сформованості на національному рівні в Україні та найбільш продуктивних у цьому питанні країнах. Використаний системний та логічний аналіз дав змогу розкласти складне досліджуване питання на компоненти аж до постановки конкретних завдань та дозволив зберегти цілісність цієї проблеми. За його допомогою методичне забезпечення інклюзивності у спорті було розглянуто як системноструктурне утворен-

ня, а для наочного його відображення використано такий інструмент відтворення, як системна блок-схема.

Згідно з даними спеціальної літератури, правові гарантії інклюзії формуються передусім у результаті законотворчої діяльності на міжнародному рівні [115, 117, 122, 126–128]. Звіт Глобального моніторингу освіти [120] підкреслює важливість інклюзивних законів і політик для забезпечення рівних прав та можливостей для всіх. Передумови та базові принципи забезпечення інклюзії містяться у ряді міжнародних нормативно-правових документів, зокрема Загальній декларації прав людини [125], Конвенції про права осіб з інвалідністю [124] та ін. Міжнародна хартія фізичного виховання, фізичної активності та спорту [73], будучи базовим документом, що орієнтує та підтримує політику і прийняття рішень у цій сфері, забезпечує основу інклюзивної участі без дискримінації. У свою чергу, Міжнародний олімпійський комітет визначає підтримку гендерної різноманітності як один з головних своїх пріоритетів, що відображається у напрямках роботи та відповідних документах його структур [76].

Порядок денний сталого розвитку на період до 2030 р. [127] визначає бачення сталого розвитку, засноване на міжнародних стандартах прав людини, ставлячи рівність і недискримінацію в центрі своїх зусиль і охоплюючи не лише економічні та соціальні права, а й громадянські, політичні та культурні. Маючи на меті створити основу для дій національних урядів і спортивного руху, розробка комплексного бачення інклюзивного доступу для всіх стала одним з основних напрямків обговорення на Міжнародній конференції міністрів і вищих посадових осіб, відповідальних за фізичне виховання і спорт (MINEPS VI, 2017). Залучення до спорту розглядається як фундаментальне право, яке сприяє соціальному добробуту та зростанню, а спорт визнається інструментом для досягнення кількох Цілей сталого розвитку. Окрім того, Казанський план дій [132] підкреслює необхідність розширення можливостей та інклюзивної участі, розглядаючи різноманітність як каталізатор загальної спортивної практики.

Нормативно-правове забезпечення на міжнародному рівні наголошує на недопустимості дискримінації та важливості забезпечення інклюзивної участі. Разом з тим, розвиток інклюзивності у спорті вимагає розробки методичного забезпечення, яке б створювало умови для належної підготовки тренерів, започаткування інклюзивних спортивних програм і заходів та загалом сприяло формуванню інклюзивного спортивного середовища.

Доречно в дослідженні уточнити значення терміна «методичне забезпечення». Враховуючи, що «методика — це сукупність взаємопов'язаних способів та прийомів доцільного проведення будь-якої роботи» [8], під «методичним забезпеченням» переважно розуміють комплекс навчально-методичних матеріалів, що містять системну інформацію про підготовку фахівців, які реалізовуватимуть основні засади професійної діяльності на практиці.

У дослідженні пропонуємо розглянути методичне забезпечення інклюзивності в спорті як організоване системно-структурне утворення, що сприяє забезпеченню та реалізації інклюзивного навчально-тренувального процесу. Воно може розглядатися в кількох аспектах: по-перше, як сукупність методичних ресурсів / методичного оснащення (елементний аспект), по-друге, як сукупність відносин, взаємодії стейкхолдерів інклюзивного навчально-тренувального процесу (структурний аспект) і, по-третє, як узгоджена сукупність елементів і відносин, що виражається в апробації та впровадженні у практику ефективних інклюзивних моделей, методик, технологій (системний аспект). Методичне забезпечення інклюзивності у спорті спрямоване на вдосконалення способів і прийомів забезпечення інклюзивного навчально-тренувального процесу, підвищення професійної компетентності стейкхолдерів та обізнаності про інклюзію у спорті; оновлення принципів, цілей, змісту, технологій навчання, розвитку та тренування цільових груп з метою забезпечення дотримання прав людини у спорті та підвищення якості навчально-тренувального процесу для всіх учасників. Стейкхолдерами виступають спортсмени та члени їхніх родин, волонтери, тренери, студенти, працівники та керівники закладів освіти і спорту, функціонери та інші зацікавлені особи (рис. 1).

При цьому під методичним оснащенням розуміємо сукупність документів, які формують комплекси науково-, навчально-, програмно-, інструктивно-, інформаційно-методичних матеріалів, що описують зміст, встановлюють структуру, визначають результат, регламентують перебіг освітнього та навчально-тренувального процесів.

Науково-методичні ресурси засновані на проведених дослідженнях та спрямовані на допомогу у використанні науково-обґрунтованих теорій і практик для формування інклюзивних стратегій. Це включає вивчення впливу різних політик, втручань та ініціатив на маргіналізовані групи у спорті та наукові рекомендації з удосконалення їх участі.

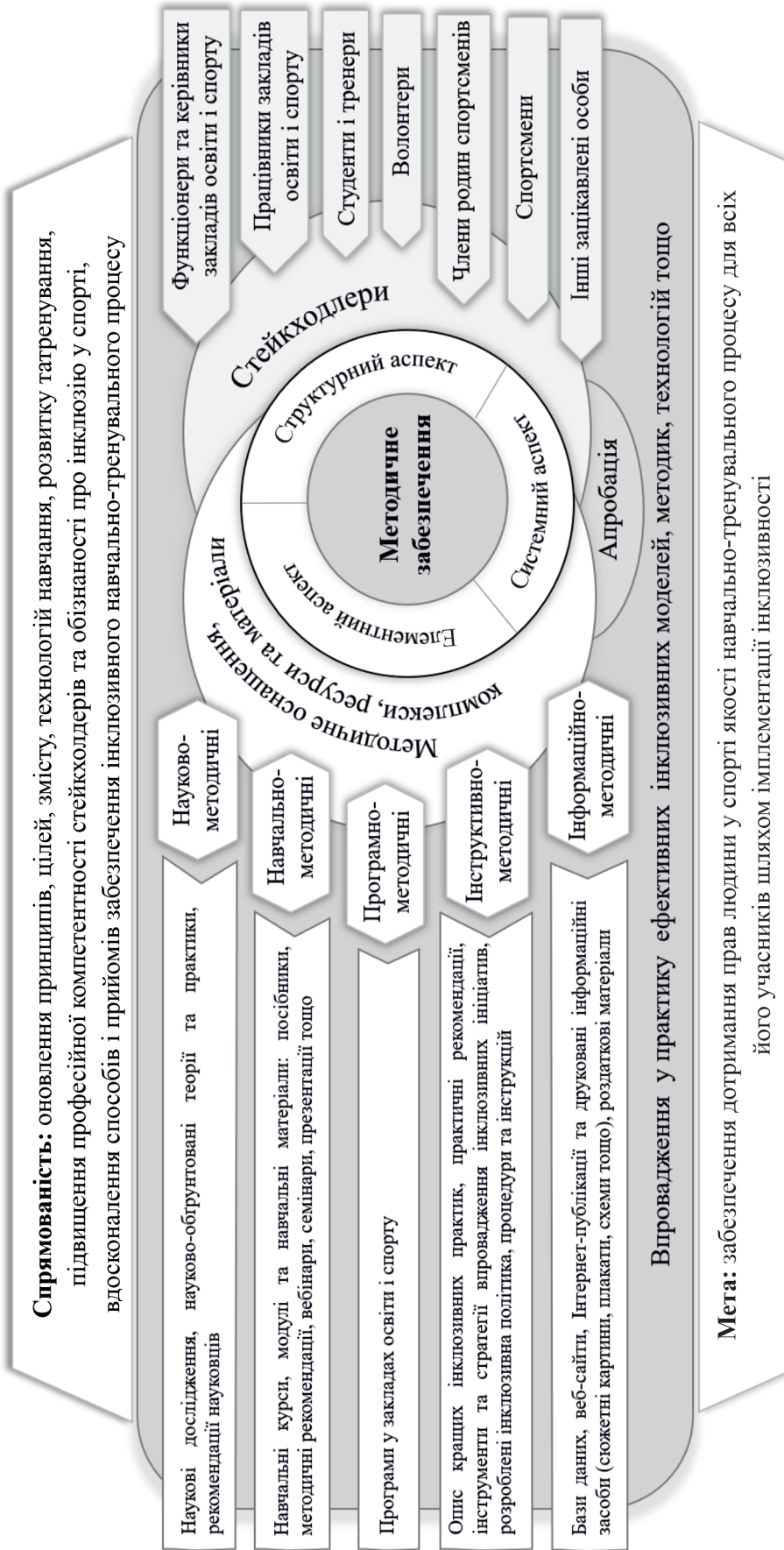

Рисунок 1 – Методичне забезпечення інклюзивності у спорті

Навчально-методичні ресурси включають навчальні комплекси і матеріали, зокрема навчальні курси, модулі, посібники, методичні рекомендації, вебінари, семінари, презентації тощо, спрямовані на навчання цільових груп, підвищення їх обізнаності та розуміння різноманітності, справедливості та залучення до спорту.

Програмно-методичні ресурси включають структуровані програми в закладах освіти і спорту. Робочі програми навчальних дисциплін у закладах освіти становлять єдиний комплекс освітніх компонентів, спланованих і організованих для навчання зацікавлених осіб (зазвичай у межах формальної освіти) інклюзивності у спорті, та досягнення визначених результатів навчання. Навчальні програми для закладів фізичної культури і спорту з видів спорту є основними документами, що визначають цільову спрямованість і зміст навчально-тренувального процесу з видів спорту у відділеннях комплексних і спеціалізованих закладів спортивного профілю, та мають на меті вдосконалення підготовки спортсменів, виявлення їхніх індивідуальних можливостей для досягнення найвищих результатів.

Інструктивно-методичні ресурси пропонують опис кращих інклюзивних практик, практичні рекомендації, інструменти та стратегії впровадження інклюзивних ініціатив у щоденній діяльності спортивних організацій. Це передбачає розробку інклюзивної політики, процедур та інструкцій для стейкхолдерів, а також для створення інклюзивних приміщень та обладнання.

Інформаційно-методичні ресурси охоплюють засоби поширення інформації про інклюзивність у спорті. Вони включають бази даних, веб-сайти, Інтернет-публікації та друковані інформаційні джерела (сюжетні картини, плакати, схеми, таблиці), роздаткові матеріали, які надають інформацію про інклюзивні практики, результати досліджень, історії успіху, ресурси для спортивних організацій і окремих осіб.

З метою дослідження особливостей формування методичного забезпечення інклюзивності у спорті та сучасного стану його сформованості було здійснено аналіз, синтез та узагальнення джерел спеціальної літератури за темою. Огляд дає можливість стверджувати, що міжнародні інституції встановлюють загальні правові принципи та стандарти, але не надають великої уваги розробці методичного супроводу впровадження інклюзивності. Винятком є комплексні методичні ресурси Спеціальної Олімпіади, які містять інструменти, документи, інформацію та поради, необхідні для забезпечення безпечних та високоякісних тренувань і змагань. Вони включають

спортивні правила, що містять стандарти підготовки та змагань на Спеціальній Олімпіаді [42, 59, 60], та методичні матеріали для тренерів під час роботи зі спортсменами з відхиленнями розумового розвитку з різних видів спорту Спеціальної Олімпіади [96, 98, 102, 103], а також ресурси професійного розвитку тренерів, у тому числі посібники, брошури та довідники [29, 90, 97, 99, 110], онлайнів курси [40, 71, 100, 101] професійного розвитку тренерів, плакати, відео, мобільні додатки тощо. Однак, оскільки все ще наявні бар'єри участі інших нозологічних груп осіб з інвалідністю та інших категорій у спортивній діяльності, узгоджені офіційні рекомендації та дидактичні концепції сприяння інклюзивності в спорті на міжнародному рівні потребують удосконалення.

Сучасна спрямованість України на євроінтеграцію, що передбачає зближення нашої країни з Європейським Союзом як на рівні законів, так і на рівні правил та звичаїв, що існують у суспільстві, потребує звернути особливу увагу на європейський спортивний простір, нормативно-правові та методичні засади інклюзивності у ньому.

Європейська спортивна хартія [92] та Біла книга спорту [130] підкреслюють необхідність забезпечити, відповідно до принципів, викладених у Кодексі спортивної етики, можливість кожної людини брати участь у спорті, зокрема в безпечному та здоровому середовищі. Заняття спортом, чи то з метою дозвілля та відпочинку, чи маючи на меті зміцнення здоров'я або покращення спортивних результатів, повинні бути організовані для всіх верств населення шляхом надання відповідних умов і програм усіх видів, кваліфікованих керівників, тренерів, інструкторів, а також сприяння створенню мікроклімату, в якому батьки, вчителі, тренери та керівники заохочують людей до регулярних занять фізичними вправами. Одним з пріоритетів розвитку європейського виміру у спорті на 2021–2024 рр. є захист чесності та цінностей, у тому числі гендерна рівність [56]. Перспективним у цих напрямках визнається підтримка транснаціональних проєктів, що сприяють соціальній інтеграції вразливих і незахищених груп через спорт та відповідний обмін передовим досвідом [27, 41, 130].

Серед розробленого на європейському рівні методичного забезпечення інклюзивності у спорті варто звернути увагу на доступний за сприянням Ради Європи ряд посібників. Вони містять опис кращих європейських спортивних практик та рекомендації на такі теми, як належне врядування у спорті на національному рівні [93], інклюзивні та інноваційні підходи до фізичного виховання та

спортивної підготовки [133], спорт для людей з інвалідністю в Європі [69], гендерна рівність [63, 107] та залучення ЛГБТ до спорту [47, 66]. Ряд проєктів Erasmus+ [48–51, 86, 88, 109] спрямовані на подолання бар'єрів та забезпечують методичні інструменти імплементації інклюзивності у спорті, здебільшого фокусуючись на навчанні та підвищенні кваліфікації тренерів щодо інклюзії та психічного благополуччя учасників спортивного процесу. Важливим внеском у досягнення визначених цілей є ефективне управління [41, 57, 130]. Були визначені щонайменше чотири сфери, які слід розглянути, щоб врахувати розвиток рівності у міжнародній та національній спортивній політиці. Серед них: рівне представництво та гендерна чутливість у прийнятті рішень, тренерській діяльності, боротьба та запобігання насильству у спорті, боротьба з негативними стереотипами у спорті та роль засобів масової інформації у цій перспективі [57]. Таким чином, спрямованість міжнародної політики на створення інклюзивних суспільств також відображається у сприянні створення відповідного методичного підґрунтя та заклику держави до продовження вирішення завдання із впровадження інклюзивності в спорті на національному рівні.

Е. П. Прошук [17], спираючись на наукові роботи І. Л. Гасюк [1] та І. Є. Рибчич [18], шляхом оцінки нормативно-правового забезпечення розвитку спорту в ряді країн визначив базові пріоритети національних систем публічного управління фізичною культурою та спортом, першим з яких виступає формування єдності, етичності та толерантності. У ході аналізу спеціальної літератури з'ясовано, що уряди більшості країн визнають важливість спорту як засобу сприяння соціальній інтеграції та добробуту, але не всі надають пріоритет інклюзивності. У звіті ЮНЕСКО [120] також звернено увагу, що хоча встановлення єдиної основи має вирішальне значення для забезпечення реалізації всіх прав, проте національне законодавство не завжди враховує міжнародні конвенції [52]. Тож обсяг і ефективність стратегій інклюзивності та методологічної підтримки відрізняються в різних країнах.

Проте було помічено, що сильна державна підтримка у напрямі інклюзії створює основу для розробки комплексної методологічної бази. Так, наприклад, в Австралії та Канаді на державному рівні інвестують у створення комплексної методичної підтримки, яка включає керівні принципи [31, 36, 70, 105], набори інструментів [35, 36, 67], рекомендації для місцевих клубів до найкращих практик залучення [65, 67, 113], навчальні матеріали [33, 38, 39, 46, 65, 85], сертифіковані курси

навчання та підвищення кваліфікації [37, 87, 95], інформаційні ресурси [32]. Вони призначені для різних цільових груп, надаючи їм практичні рекомендації та стратегії впровадження інклюзивних практик. Окрім того, варто відмітити широке визнання того, що інклюзивність охоплює кілька категорій вимірів, включаючи інвалідність, стать та гендерну ідентичність, етнічну приналежність, походження, вік тощо. Таким чином, розроблені у цих країнах ресурси та рекомендації стосуються широкого кола всеохоплюючих тем, забезпечуючи врахування різних аспектів різноманітності у спортивному середовищі.

На противагу такому підходу у ряді країн, незважаючи на зосередженість урядових стратегій різноманітності та залученні на рівному ставленні та рівних можливостях, акцент у їхніх національних стратегіях інклюзивності у спорті обмежений зверненням до конкретних малопредставлених категорій, таких як люди з інвалідністю [44, 82, 104] і трансгендери [43, 111]. Хоча такий цільовий підхід визнає важливість інклюзії для цих конкретних груп населення, він не враховує інші аспекти різноманітності та маргіналізації. Крім того, у результаті огляду розвитку адаптивного спорту в 19 європейських країнах учені [112] дійшли висновку, що його «організація та структура у багатьох країнах є фрагментарною, складною та громіздкою й існує в політичному кліматі, що характеризується значною мірою нескоординованою прихильністю до спорту для людей з інвалідністю. У багатьох країнах інтеграція була домінуючою, але здебільшого риторичною політичною метою».

В Україні інклюзія є важливою і, певною мірою, суперечливою темою в останні роки. Варто зазначити, що сучасна інклюзивна політика України підкріплена досить ґрунтовною законодавчою базою. Сьогодні про імплементацію інклюзивності можна говорити мовою прийнятих нормативно-правових документів [5, 15, 20], які закріплюють державні гарантії щодо забезпечення інклюзивного середовища для людей з особливими освітніми потребами. Разом з тим, правове поле інклюзії в Україні стосується здебільшого організації надання освітніх послуг на різних ланках освіти [9–13, 15]. Проте у Законі України «Про фізичну культуру і спорт» [16] відсутнє згадування термінів «інклюзивний» та «особи з особливими освітніми потребами», натомість вживається термін «інвалідність» [2]. Це свідчить про законодавчі передумови залучення людей з інвалідністю до спортивної діяльності, проте недостатній акцент на інклюзивне середовище для всіх. Це підтверджується визначними

результатами вітчизняних спортсменів на Паралімпійських іграх [6], наявними науковими дослідженнями покращення досвіду участі у спортивній діяльності спортсменів з інвалідністю [3, 4, 7, 19, 21]. Натомість навчальні програми ДЮСШ для спортсменів з інвалідністю на сайті Мінмолодьспорт не представлені. Хоча в Наказі міністерства «Про організацію навчально-тренувальної роботи дитячо-юнацьких спортивних шкіл» [14] визначені мінімальний вік вихованців, які зараховуються до груп відділень з видів спорту осіб з інвалідністю дитячо-юнацьких спортивних шкіл для осіб з інвалідністю, спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл для осіб з інвалідністю паралімпійського та дефлімпійського резерву; наповнюваність груп і тижневий режим навчально-тренувальної роботи відділень з видів спорту осіб з інвалідністю; норми тижневого режиму навчально-тренувальної роботи та наповнюваності груп відділень з видів спорту для осіб з інвалідністю. Водночас, на сьогодні проблема ширшого залучення виключених категорій осіб до спортивної діяльності в Україні не до кінця вирішена, а розробка методичного забезпечення інклюзивності у спорті є актуальним питанням.

Варто зазначити, що, за даними ЮНЕСКО, формування політичного бачення, розробка нормативно-правового забезпечення щодо інклюзії, що відповідає вимогам міжнародних конвенцій, впровадження ефективних процедур моніторингу та оцінки є обов'язком уряду, незалежно від рівня децентралізації [64]. Але впровадження інклюзивності відбувається безпосередньо на інституційному рівні — у закладах освіти та спорту. Проте, лише обмежений прогрес було здобуто у досягненні цієї мети, як резюмують дослідники [112], через небажання різних спортивних організацій прийняти відповідальність за людей з інвалідністю в спорті та адаптивний спорт у цілому. Для просування інклюзивності у своїй інституційній політиці спортивні установи можуть спиратися на відповідні методичні розробки міжнародного та національного рівнів. Разом з тим спортивні федерації [34, 79, 106], організації [30, 62, 78, 83, 91] та спортивні клуби [26, 108, 129] використовують також і науково-практичний підхід, створюють власні підходи до імплементації інклюзивності, розробляють відповідні методичні матеріали на основі своїх ресурсів та пріоритетів, враховуючи запити суспільства та розуміючи потреби своїх учасників. У деяких країнах вони взяли на себе провідну роль у створенні методичної підтримки та реалізації певних інклюзивних підходів у своїх інституціях, відповідних видах спорту або в цілому в спорті у місцево-

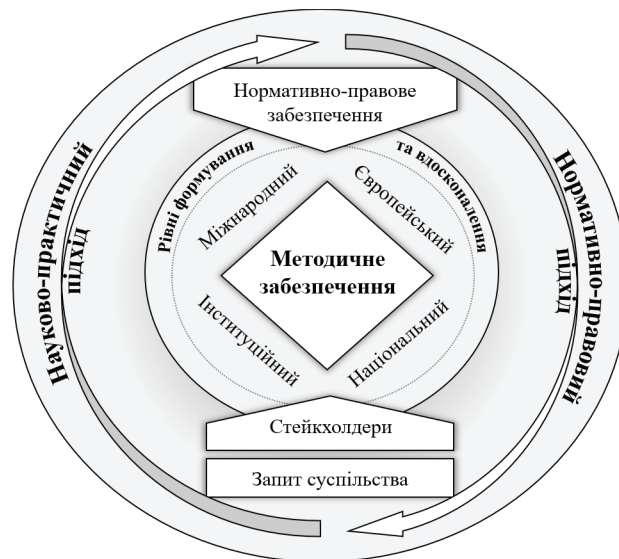

Рисунок 2 – Підходи до формування та вдосконалення методичного забезпечення інклюзивності у спорті

му контексті (рис. 2). Це виступає гарною самотією практикою, проте децентралізований підхід може призвести до відмінностей у рівні та ефективності реалізації стратегії інклюзивності в різних клубах та установах однієї країни.

Висновки:

1. Охарактеризовано методичне забезпечення інклюзивності в спорті як системно-структурне утворення, спрямоване на підвищення професійної компетентності стейкхолдерів та обізнаності щодо інклюзії у спорті з метою дотримання прав людини у спорті та забезпечення якісного інклюзивного навчально-тренувального процесу.
2. З'ясовано, що методичне забезпечення інклюзивності у спорті формується на міжнародному, у тому числі європейському, національному та інституційному рівнях.
3. Окреслено два підходи до формування та вдосконалення методичного забезпечення інклюзивності у спорті: нормативно-правовий та науково-практичний. Нормативно-правові документи створюють основу для сприяння інклюзії та запровадження боротьби з дискримінацією та відчуженням, і, встановлюючи правові рамки, відіграють значну роль у формуванні методичного забезпечення інклюзивності в спорті. У той самий час, можливий і науково-практичний підхід, за якого спортивні установи, враховуючи запит суспільства, свої пріоритети і розуміння потреб своїх учасників, за сприянням науковців та практиків, створюють власні підходи до імплементації інклюзивності, розробляючи відповідні методичні ресурси.
4. Констатовано нерівномірність стану сформованості методичних ресурсів як на різних рів-

нях у рамках загальної спортивної політики, так у різних країнах — у межах національної.

5. Результати аналізу сучасного стану досліджуваного питання в Україні свідчать про нагальну потребу розробки та вдосконалення вітчизняного методичного забезпечення інклюзивності у спорті.

Література

1. Гасюк ІЛ. Пріоритетні напрями удосконалення системи державного управління фізичною культурою і спортом [Priority directions for improving the system of public administration of physical culture and sports]. Економіка та держава. 2013;(11):129-32.

2. Маринич В, Когут І. Інклюзивність у дискурсах освіти та фізичної культури і спорту: національний вимір [Inclusiveness in the discourses of education and physical culture and sports: national dimension]. Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія. 2022;1:75-80. DOI: <https://doi.org/10.32652/spmed.2022.1.75-80>.

3. Когут І, Маринич В, Чебанова К. Методологічне та методичне забезпечення організації інклюзивного навчально-тренувального процесу спортсменів з інвалідністю в карате [Methodological and methodical support for the organization of inclusive educational and training process of athletes with disabilities in karate]. Теорія і методика фіз. виховання і спорту. 2021; 2:121-8. DOI: <https://doi.org/10.17309/tmfv.2021.2.04>

4. Когут І, Маринич В, Шитікова Є. Формування готовності тренера з судномодельного спорту для роботи з дітьми в умовах інклюзії [Formation of readiness of a shipmodel sports coach to work with children in conditions of inclusion]. Теорія і методика фіз. виховання і спорту. 2022;3:75-81. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.3.75-81>

5. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року [National Strategy for Barrier-Free Space in Ukraine until 2030], Розпорядження Кабінету Міністрів України № 366-р, 14 квіт. 2021 (Україна). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-r#Text>

6. Національний комітет спорту інвалідів України [National Committee for Sports of the Disabled of Ukraine] [Інтернет]. Timeline; [цитовано 25 лип. 2023]. URL: <https://paralympic.org.ua/ua/timeline?&type=posts>

7. Овчаренко С, Мітова О, Матяш В. Модельні характеристики функціональної та фізичної підготовленості футболістів із церебральним паралічем з урахуванням ступеня ураження опорно-рухового апарату [Model characteristics of functional and physical preparedness of football players with cerebral palsy, taking into account the degree of damage to the musculoskeletal system]. Спортивний вісник Придніпров'я [Інтернет]. 2020;1: 77-83. DOI: <https://doi.org/10.32540/2071-1476-2019-1-077>

8. Одинадцятитомний «Словник української мови» (СУМ-11) [Eleven-volume «Dictionary of the Ukrainian language»] [Інтернет]. Методика – Академічний тлумачний словник української мови; [цитовано 22 лип. 2023]. URL: <http://sum.in.ua/s/metodyka>

9. Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання [On amendments to some laws of Ukraine on education regarding the organization of inclusive education], Закон України № 1324-VII, 5 черв. 2014 [цитовано 24 лип. 2023] (Україна). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1324-18#Text>

10. Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг [On Amendments to Certain Laws of Ukraine on Access of Persons with Special Educational Needs to Educational Services], Закон України № 2541-VIII, 6 верес. 2018 [цитовано 24 лип. 2023] (Україна). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1324-18#Text>

11. Про затвердження Концепції інклюзивної мистецької освіти [On approval of the Concept of inclusive art education], Наказ Міністерства культури, молоді та спорту України № 339, 27 січ. 2020 [цитовано 24 лип. 2023] (Україна). URL: <https://mkip.gov.ua/files/pdf/наказ%20про%20затвердження.pdf>

12. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання [On the approval of the Concept of development of inclusive education], На-

Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі організаційно-методичних засад професійного розвитку тренерів як основи для формування інклюзивного середовища в спорті.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

каз Міністерство освіти і науки України № 912, 1 жовт. 2010 [цитовано 24 лип. 2023] (Україна). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>

13. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти [On approval of the Procedure for organizing inclusive education in general secondary education institutions], Постанова Кабінету Міністрів України № 957, 15 верес. 2021 [цитовано 24 груд. 2022] (Україна). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-n#Text>

14. Про організацію навчально-тренувальної роботи дитячо-юнацьких спортивних шкіл [On the organization of educational and training work of children's and youth sports schools], Наказ Міністерства освіти і науки України № 67, 17 січ. 2015 [цитовано 26 лип. 2023] (Україна). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0119-15#Text>

15. Про освіту [On education], Закон України № 2145-VIII, 5 верес. 2017 [цитовано 24 лип. 2023] (Україна). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

16. Про фізичну культуру і спорт [On physical culture and sports], Закон України № 3809-XII, 24 груд. 1993 [цитовано 24 лип. 2023] (Україна). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>

17. Прошук ЄП. Європейський досвід теоретико-методологічних підходів до державного управління фізичною культурою і спортом [European experience of theoretical and methodological approaches to public administration of physical culture and sports]. Право та державне управління 2022; 1: 189-96. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.1.28>

18. Рибич ІЄ. Організаційно-правові механізми управління системою надання фізкультурно-спортивних послуг в державі [Organizational and legal mechanisms for managing the system of providing physical culture and sports services in the state]. Ефективність державного управління. 2018;42:191-7.

19. Розторгуй М, Передерій А, Товстоног О. Види підготовки та їх співвідношення у тренувальному процесі спортсменів з інвалідністю в армспорті та пауерліфтингу [Types of training and their ratio in the training process of athletes with disabilities in armsport and powerlifting]. Теорія і методика фіз. виховання і спорту. 2018;2:55-62. DOI: <https://doi.org/10.17309/tmfv.2018.2.01>

20. Саламанська декларація про принципи, політику та практичну діяльність у галузі освіти осіб з особливими освітніми потребами та Рамки Дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами [Salamanca Declaration on Principles, Policies and Practice for the Education of Persons with Special Educational Needs and Framework for the Education of Persons with Special Educational Needs], Декларація Організації об'єднаних націй з питань освіти, науки та культури [Інтернет], 10 черв. 1994 [цитовано 25 лип. 2023]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94#Text

21. Свічкач РЮ, Димар ОА. Інклюзивне тренування у фехтуванні як засіб зміни відношення до осіб з обмеженими можливостями [Inclusive training in fencing as a means of changing attitudes towards people with disabilities]. Теорія і методика фіз. виховання і спорту. 2015;3:47-52. DOI: <https://doi.org/10.17309/tmfv.2015.3.1149>

22. Шевчук О, Когут І, Маринич В. Бібліометричний аналіз наукових публікацій за напрямом «Інклюзія в спорті» у базі даних Web of Science Core Collection. Теорія і методика фіз. виховання і спорту. 2023;1:75-83. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2023.1.75-83>

23. 2013 OECD Recommendation of the Council on Gender Equality in Education, Employment and Entrepreneurship. OECD Publishing; 2017. 6p. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264279391-en>

24. 2015 OECD Recommendation of the Council on Gender Equality in Public Life. OECD Publishing; 2016. 14 p. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264252820-en>
25. Adapting curriculum to bridge equity gaps. OECD; 2021. 115p. DOI: <https://doi.org/10.1787/6b49e118-en>
26. AFL Victoria [Internet]. Role of AFL Vic; [cited 26 Jul. 2023]. URL: <https://www.aflvic.com.au/role-of-afl-vic>
27. ALL IN: Towards gender balance in sport [Internet]. 25 best practices - ALL IN: Towards gender balance in sport; [cited 20 Jul. 2023]. URL: <https://pjp-eu.coe.int/en/web/gender-equality-in-sport/online-library-25-best-practices>
28. AskEARN - Employer Assistance and Resource Network on Disability Inclusion [Internet]. Inclusion@Work: A Framework for Building a Disability-Inclusive Organization; [cited 26 Jul. 2023]. URL: <https://askeam.org/page/inclusion-at-work-a-framework-for-building-a-disability-inclusive-organization>
29. Athlete-Centered coaching guide [Internet]. Special Olympics; 26 p. URL: https://media.specialolympics.org/resources/sports-essentials/general/AthleteCentered_CoachingGuide.pdf?_ga=2.81297367.1993916235.1689193693-935393331.1687516928
30. Athletic Equality Index [Internet]. Athletic Equality Index; [cited 23 Jul. 2023]. URL: <https://aei.athleteally.org/>
31. Australian Sports Commission [Internet]. Participation in sport; [cited 21 Jul. 2023]. URL: <https://www.clearinghouseforsport.gov.au/participation-in-sport>
32. Australian Sports Commission [Internet]. Trans and Gender Diverse Inclusion in Sport Resources; [cited 22 Jul. 2023]. URL: https://www.sportaus.gov.au/integrity_in_sport/transgender_and_gender_diverse_people_in_sport/resource
33. Birch-Jones J. Leading the way: working with LGBTQ athletes and coaches. A practical resource for coaches. 2-nd ed.: Canadian Association for the Advancement of Women and Sport and Physical Activity; 2017. 36 p. URL: https://coach.ca/sites/default/files/2020-02/LeadingTheWay_v2017.pdf
34. British Gymnastics [Internet]. Equality, Diversity and Inclusion; [cited 23 Jul. 2023]. URL: <https://www.british-gymnastics.org/equality-diversity-and-inclusion>
35. Canadian Disability Participation Project. A Blueprint for Building Quality Participation in Sport for Children and Youth with Autism Spectrum Disorder. Kingston: Queen's University; 2020. 24 p. URL: <https://cdpp.ca/resources-and-publications/blueprint-building-quality-participation-sport-children-and-youth-autism>
36. Canadian Disability Participation Project. The Blueprint for Building Quality Participation in Sport for Children, Youth, and Adults with a Disability including Quality Participation Checklist Audit Tool. Kelowna: University of British Columbia; 2020. 27 p. URL: <https://cdpp.ca/resources-and-publications/blueprint-building-quality-participation-sport-children-youth-and-adults>
37. Coaching Association of Canada [Internet]. Anti-racism in Coaching; [cited 22 Jul. 2023]. Доступно на: <https://coach.ca/diversity-and-inclusion/anti-racism-in-coaching>
38. Coaching Athletes with a Disability. Coaching Association of Canada; 2016. 48 p. URL: https://coach.ca/sites/default/files/2020-02/Coaching_Athletes_Disability_update2016.pdf
39. Coaching Masters Athletes. Coaching Association of Canada; 2021. 25 p. URL: https://coach.ca/sites/default/files/2021-07/Coaching%20Master%20Athletes_FINAL2021_EN.pdf
40. CoachTube [Internet]. Special Olympics Certification Course: Principles of Coaching; [cited 12 Jul. 2023]. URL: <https://coachtube.com/course/coach-development/special-olympics-certification-course-principles-of-coaching/11813753>
41. Communication From The Commission To The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions: Developing the European Dimension in Sport, № COM/2011/0012 final, 18 Jan. 2011 (Brussels). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011DC0012>
42. Cycling Sport Rules. Special Olympics; 2022. 12 p. URL: https://media.specialolympics.org/resources/sports-essentials/sport-rules/Sports-Essentials-Cycling-Rules-2022.pdf?_ga=2.72208532.609616490.1689829855-935393331.1687516928
43. de Greeff T, Vedder S. Guidance on gender and sex diverse individuals. Arnhem: NOC*NSF; 2021. 36 p. URL: <https://nocnsf.nl/media/4876/guidance-on-gender-and-sex-diverse-individuals.pdf>
44. Department of Health and Social Care. GOV.UK [Internet]. New guidelines to support disabled children to be more active; 2022 [cited 22 Jul. 2023]. URL: <https://www.gov.uk/government/news/new-guidelines-to-support-disabled-children-to-be-more-active>
45. Disability-inclusive health services toolkit. Manila: World Health Organization Regional Office for the Western Pacific; 2020. 134 p. URL: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/336857/9789290618928-eng.pdf>
46. Engaging Newcomer Girls & Women: Physical Activity & Sport Handbook. Canadian Women & Sport; 2021. 25 p. URL: <https://womenandsport.ca/wp-content/uploads/2021/02/Engaging-Newcomer-Girls-Women-in-Sport-and-Physical-Activity-Handbook.pdf>
47. Englefield L. LGBT inclusion in sport. Council of Europe; 2016. 51 p. URL: https://edoc.coe.int/en/module/ec_addformat/download?cle=481263854facf41a2f8a64a21956d87b&k=13e79b0f2ec49bc5f2805ce8506b3ce2
48. ENGSO Education [Internet]. Equip for Equality in Practice. Equal opportunities for all; [cited 20 Jul. 2023]. URL: <https://www.engso-education.eu/projects/equip/>
49. ENGSO Education [Internet]. SCORE PROJECT. Gender equality in coaching; [cited 20 Jul. 2023]. URL: <https://www.engso-education.eu/projects/score/>
50. ENGSO Education [Internet]. Sport coaching for mental well-being; [cited 20 Jul. 2023]. URL: <https://www.engso-education.eu/projects/spirit/>
51. Europaralympic [Internet]. DITEAM 12 - Diverse and inclusive teams for children under 12; [cited 20 Jul. 2023]. URL: <https://www.europaralympic.org/diteam12>
52. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Key Principles: supporting policy development and implementation for inclusive education. Donnelly VJ, Watkins A, редактори. Odense, Denmark: European Agency for Special Needs and Inclusive Education; 2021. 37 p. URL: <https://www.european-agency.org/sites/default/files/Key%20Principles%20-%20Supporting%20policy%20development%20and%20Implementation%20for%20inclusive%20education.pdf>
53. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Profile for Inclusive Teacher Professional Learning: including all education professionals in teacher professional learning for inclusion. Odense, Denmark; 2022. 67 p. URL: <https://www.european-agency.org/resources/publications/TPL41-profile>
54. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Teacher Education for Inclusion: Profile of Inclusive Teachers. Odense, Denmark; 2012. 50 p. URL: <https://www.european-agency.org/resources/publications/teacher-education-inclusion-profile-inclusive-teachers>
55. European Commission [Internet]. How to improve labour market outcomes for persons with disabilities; [cited 26 Jul. 2023]. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&furtherNews=yes&newsId=10387>
56. European Union Work Plan for Sport (1 January 2021-30 June 2024), Resolution of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States meeting № 2020/C 419/01, 4 Jan. 2020. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:42020Y1204\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:42020Y1204(01))
57. Expert Group on Good Governance. Recommendations on Gender Equality in Sport: EU Work Plan for Sport 2014-2017. European Commission (EAC/Sport); Feb. 2016. 30 p. URL: https://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/policy_documents/expert-group-gender-equality_en.pdf
58. Faragher R, Robertson P, Bird G. International guidelines for the education of learners with Down syndrome. Teddington: Down Syndrome International; 2019. 57 p. URL: <https://www.inclusive-education-in-action.org/resources/international-guidelines-education-learners-down-syndrome>
59. Figure Skating Sport Rules. Special Olympics; 2022. 44 p. URL: https://media.specialolympics.org/resources/sports-essentials/sport-rules/Sports-Essentials-Figure-Skating-Rules-2022.pdf?_ga=2.136311990.609616490.1689829855-935393331.1687516928
60. Football Sport Rules. Special Olympics; 2022. 24 p. URL: https://media.specialolympics.org/resources/sports-essentials/sport-rules/Sports-Essentials-Football-Rules-2022-v2.pdf?_ga=2.109575170.609616490.1689829855-935393331.1687516928
61. Framework on integrated, people-centred health services, Report by the Secretariat № A69/39, 15 Apr. 2016. URL: https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA69/A69_39-en.pdf

62. French I, Chaney T. LGBTQ+ 101: a resource for sports coaches, PE teachers and peers to learn how to best support and include LGBTQ+ people in their teams. Leap Sports Scotland. 12 p. URL: <https://leapsports.org/files/5859-LEAP%20LGBTQ+%20101.pdf>
63. Gender Equality Diversity and Inclusion Commission [Internet]. URL: <https://olympics.com/ioc/gender-equality-diversity-and-inclusion-commission#:~:text=The%20responsibilities%20of%20the%20Commission,for%20gender%20equality%20and%20empowerment>
64. Global Education Monitoring Report Team. Inclusive education: children with disabilities. UNESCO; 2020. 82 p. 2020 Global Education Monitoring Report, Inclusion and education. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373662>
65. Gosai K, Carmichael J, Carey A, Rand E. Sport for life for every new to Canada participant: creating inclusion of new to Canada participants in sport and physical activity. 2-nd ed.: Sport for Life Society; 2022. 56 p. URL: https://sportforlife.ca/wp-content/uploads/2022/12/Sport-for-Life-For-Every-New-to-Canada-Participant-2.0_EN_FINAL20221128_WEB.pdf
66. Griffin P, Taylor H. Champions of respect: inclusion of LGBTQ student-athletes and staff in NCAA® programs. NCAA; 2012. 92 p. URL: <http://www.ncaapublications.com/productdownloads/CRLGBTQ.pdf>
67. Guidelines for the inclusion of transgender and gender diverse people in sport. Australian Human Rights Commission; 2019. 14 p. URL: <https://humanrights.gov.au/our-work/lgbti/publications/guidelines-inclusion-transgender-and-gender-diverse-people-sport-2019>
68. Guidelines on Diversity & Inclusion in the workplace: UN Global Compact Network Italy Observatory's experience. UN Global Compact Network Italy. 72 p. URL: https://globalcompactnetwork.org/files/publicazioni_stampa/publicazioni_network_italia/Paper-D-e-l.pdf
69. Gütt M. Disability sport in Europe: learning from experience. Council of Europe; 2013. 72 p. URL: https://edoc.coe.int/en/module/ec_addformat/download?cle=27e9661e033a73a6ad8cfcde965c54d&k=13e79b0f2ec49bc5f2805ce8506b3ce2
70. Higgs C, Bluecharth M, Balyi I, Way R, Jurbala P, Legg D. Long-Term Athlete Development For Athletes With Disabilities – Canadian Sport For Life. Vancouver: Canadian Sport Centres. 34 p. URL: https://archerycanada.ca/wp-content/uploads/2019/06/No_Accidental_Champions_final_web.pdf
71. Human Kinetics Coach Education [Internet]. Special Olympics North America; [cited 12 Jul. 2023]. URL: <https://coacheducation.humankinetics.com/collections/64>
72. Inter-agency Network for Education in Emergencies. Guidance Note on Gender: Gender equality in and through education. New York. 2018. 127 p. URL: <https://inee.org/resources/inee-guidance-note-gender>
73. International Council of Sport Science and Physical Education. International Charter of Physical Education, Physical Activity and Sport. Paris, France. 2015. 9 p. URL: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/international-charter-physical-education-physical-activity-and-sport>
74. International Labour Organization [Internet]. Disability-inclusive social protection; [cited 26 Jul. 2023]. URL: https://www.ilo.org/global/topics/disability-and-work/WCMS_569092/lang-en/index.htm
75. International Labour Organization [Internet]. Greater progress on diversity and inclusion essential to rebuild productive and resilient workplaces; [cited 26 Jul. 2023]. URL: https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_841085/lang-en/index.htm
76. International Olympic Committee. IOC framework on Fairness, inclusion and Non-Discrimination on the basis of gender identity and sex variations. Lausanne: International Olympic Committee; 2021. 6 p. URL: https://stillmed.olympics.com/media/Documents/News/2021/11/IOC-Framework-Fairness-Inclusion-Non-discrimination-2021.pdf?_ga=2.161647740.1701831780.1662638218-1095681707.1646126407
77. Kaplan I, Bista MB. Welcoming Diversity in the Learning Environment: Teachers' Handbook for Inclusive Education. Paris: UNESCO; 2022. 214 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000384009>
78. Lebensgross [Internet]. Move on to Inclusion; [cited 23 Jul. 2023]. URL: <https://www.lebensgross.at/freizeit/move-on-to-inclusion/>
79. LGBTQ cultural inclusion resource guide. USA Swimming. 32 p. URL: <https://www.usaswimming.org/docs/default-source/diversity-inclusion/resource-guides/lgbtq-resource-guide.pdf>
80. Migeon F, Pye J, Ingram R. Welcoming learners with disabilities in quality learning environments: a tool to support countries in moving towards inclusive education. Paris: UNESCO; 2021. 16 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380256>
81. Misrah T, Royds LT. Inclusion & diversity guidelines. World travel & tourism council; 2020. 8 p. URL: <https://wttc.org/Portals/0/Documents/Reports/2020/Inclusion-and-Diversity-Guidelines.pdf?ver=2021-02-25-183036-537>
82. Move United [Internet]. Move United Inclusive Playbook; [cited 22 Jul. 2023]. URL: <https://moveunitedsport.org/education/inclusive-playbook/>
83. NCAA.org [Internet]. Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Questioning (LGBTQ); [cited 23 Jul. 2023]. URL: <https://www.ncaa.org/sports/2016/3/2/lesbian-gay-bisexual-transgender-and-questioning-lgbtq.aspx>
84. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Policy Guidelines for Inclusive Sustainable Development Goals. United Nations; 2020. 23 p. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Disability/SDG-CRPD-Resource/ThematicBriefs/thematic-brief-tourism.pdf>
85. Osborn C. Coaches' resource guide: supporting young athletes who are deaf and hard of hearing in a mainstream setting. Sport Manitoba Coaching; 2019. 31 p. URL: <https://sportmanitoba.wpenginepowered.com/wp-content/uploads/2019/10/Deaf-Coach-Resource.pdf>
86. Outsport [Internet]. Outsport - Play friendly. Play proud.; [cited 20 Jul. 2023]. URL: <https://www.out-sport.eu/?lang=de>
87. Play by the Rules - Making Sport inclusive, safe and fair [Internet]. Inclusive Coaching Course; [cited 22 Jul. 2023]. URL: <https://www.playbytherules.net.au/online-courses/inclusive-coaching-course>
88. Psychosocial Support IFRC [Internet]. Different. Just like you; [cited 20 Jul. 2023]. URL: https://pscentre.org/publication/different-just-like-you/?wpv_search=true&selected=publication-archive
89. Public Health England. GOV.UK [Internet]. Inclusion Health: applying All Our Health; 10 May. 2021 [cited 26 Jul. 2023]. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/inclusion-health-applying-all-our-health/inclusion-health-applying-all-our-health>
90. Quick-Reference coaching guide: strategies to improve learning and performance. Special Olympics. 7 p. URL: https://media.specialolympics.org/resources/sports-essentials/general/Special_Olympics_Quick_Reference_Coaching_Guide_Print.pdf?_ga=2.58432746.1993916235.1689193693-935393331.1687516928
91. Return On Inclusion [Internet]. Return On Inclusion: An Online Learning Platform for Coaches and Athletic Administrators; [cited 23 Jul. 2023]. URL: <https://www.roinclusion.com/>
92. Revised European Sports Charter. Council of Europe; 2022. 34 p. Recommendation CM/Rec(2021)5 of the Committee of Ministers to member States on the Revised European Sports Charter, adopted on 13 October 2021. URL: <https://edoc.coe.int/en/sport-for-all/11299-revised-european-sports-charter.html>
93. Rowland J. Good governance initiatives in sport at national level: good practice handbook for the sports movement. 9-те вид. Council of Europe; 2018. 58 p. URL: https://edoc.coe.int/en/module/ec_addformat/download?cle=8ede06ecd4c633266fdced4089d42ddd&k=13e79b0f2ec49bc5f2805ce8506b3ce2
94. Save the Children's Inclusive Education Working Group. Inclusive education: what, why, and how a handbook for program implementers. London: Save the Children; 2016. 68 p. URL: <https://resources.peopleinneed.net/documents/67-inclusive-education-handbook-high-resolution.pdf>
95. Special Olympics Australia [Internet]. Special Olympics Coaching; [cited 22 Jul. 2023]. URL: <https://specialolympics.com.au/coaching>
96. Special Olympics Bocce Coaching Guide. Special Olympics; 2005. 37 p. URL: http://digitalguides.specialolympics.org/bocce/index.php?_ga=2.90206554.1993916235.1689193693-935393331.1687516928#p/1
97. Special Olympics Coach Development Model. Special Olympic. 7 p. URL: https://media.specialolympics.org/resources/sports-essentials/development-models/CDM_brochure_ENGLISH.pdf?_ga=2.161068285.1993916235.1689193693-935393331.1687516928
98. Special Olympics Coaching Guide Athletics. Special Olympics; 2021. 119 p. URL: https://media.specialolympics.org/resources/sports-essentials/coaching-guides/Sports-Essentials-Athletics-Coaching-Guide-2017-Version.pdf?_ga=2.57261162.1993916235.1689193693-935393331.1687516928
99. Special Olympics Developmental Sports Implementation Guide: Coaching Special Olympics Athletes ages 6-12. Special Olympics. 38 p. URL: <https://media.specialolympics.org/resources/sports-essentials/developmental>

- sports/Developmental-Sports-Young-Athletes.pdf?_ga=2.77640916.1993916235.1689193693-935393331.1687516928
100. Special Olympics Online Learning Portal [Internet]; [cited 12 Jul. 2023]. URL: https://learn.specialolympics.org/?_ga=2.44810212.1993916235.1689193693-935393331.1687516928
101. Special Olympics Resources [Internet]. Online coach education; [cited 12 Jul. 2023]. URL: <https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/online-coach-education?locale=ru-RU>
102. Special Olympics Rhythmic Gymnastics Coaching Guide. Special Olympics; 2008. 38 p. URL: http://digitalguides.specialolympics.org/rhythmicgymnastics/index.php?_ga=2.23320570.1993916235.1689193693-935393331.1687516928#p/QS37
103. Special Olympics Swimming Coaching Guide [Internet]. Special Olympics; 2019. URL: https://read.nxtbook.com/special_olympics/guide_books/swimming_coaching_guide_2020/stroke_development_butterfly.html
104. Sport England; English Federation of Disability Sport. Mapping disability: Engaging disabled people. A practical guide for organisers of grassroots community sport. London: Sport England; 2016. 30 p. URL: https://sportengland-production-files.s3.eu-west-2.amazonaws.com/s3fs-public/engaging-disabled-people_the-guide.pdf?VersionId=dKAcnY5.y0hCmV1E4k.pzncBn5hVDv5x
105. Squash Canada Inclusion, Diversity, Equity & Accessibility (IDEA) Strategic Plan 2021-2024. Squash Canada Board of Directors; 2021. 8 p. URL: https://squash.ca/wp-content/uploads/2021/12/Squash-Canada-IDEA-Strategic-Plan-2021-2024_Approved.pdf
106. Swim England [Internet]. Diversity and Inclusion Action Plan 2022; 12 May. 2022 [cited 23 Jul. 2023]. URL: <https://www.swimming.org/swimengland/diversity-inclusion-action-plan-2022/>
107. Talleu C. Gender equality in sports. Access for girls and women to sport practices: good practices handbooks. Council of Europe; 2011. 41 p. URL: https://edoc.coe.int/en/module/ec_addformat/download?cle=6fd86e0ad726b778e37cf270fa0247d7&k=13e79b0f2ec49bc5f2805ce8506b3ce2
108. Tennis Victoria [Internet]. Inclusion. The Clubhouse; [cited 26 Jul. 2023]. URL: <https://www.tennis.com.au/vic/theclubhouse/inclusion>
109. The InSport – Sport Inclusion [Internet]. The InSport: Sport Inclusion Full Participation In Sport By Persons With Disabilities; [cited 20 Jul. 2023]. URL: <https://in-sport.eu/>
110. The role of the coach resource playbook. Special Olympics; [cited 20 Jul. 2023]. 20 p. URL: https://media.specialolympics.org/resources/sports-essentials/coaching-guides/Sports-Essentials-The-Role-of-the-Coach-2020.pdf?_ga=2.87801816.1993916235.1689193693-935393331.1687516928
111. The UK's Sports Councils Guidance for Transgender Inclusion in Domestic Sport. 2021; [cited 20 Jul. 2023]. 15 p. URL: <https://equalityinsport.org/docs/300921/Guidance%20for%20Transgender%20Inclusion%20in%20Domestic%20Sport%202021.pdf>
112. Thomas N, Guett M. Fragmented, complex and cumbersome: a study of disability sport policy and provision in Europe. Int J Sport Policy Politics. 3 Oct. 2013 [cited 13 Jul. 2023];6(3):389-406. DOI: <https://doi.org/10.1080/19406940.2013.832698>
113. Trans Inclusion in Sport Expert Working Group. Creating Inclusive Environments for Trans Participants in Canadian Sport: Guidance for Sport Organizations. Canadian Centre for Ethics in Sport; [cited 21 Jul. 2023]. 46 p. URL: <https://cces.ca/sites/default/files/content/docs/pdf/cces-transinclusionpolicyguidance-e.pdf>
114. UNESCO. A Guide for ensuring inclusion and equity in education. Paris: UNESCO; 2017. 45 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248254>
115. UNESCO. Cali commitment to equity and inclusion in education. UNESCO; 2019. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000370910>
116. UNESCO; Council of Europe. Inclusion from the start: guidelines on inclusive early childhood care and education for Roma children. Paris: UNESCO; 2014. 56 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000227503>
117. UNESCO. Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action: towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all. 2015. 34 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243278?posInSet=3&queryId=8481a9cf-a767-4f91-96fd-226c165c2287>
118. UNESCO. Embracing diversity: toolkit for creating inclusive, learning-friendly environments [Internet]. Bangkok: UNESCO Bangkok; 2015. 344 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000137522>
119. UNESCO. Fostering multilingualism for inclusion in education and society: Webinar report on the occasion of the 2021 International Mother Language Day's celebration. Paris: UNESCO; Feb. 2021. 6 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000376982?posInSet=35&queryId=N-EXPLORE-0b49158b-3584-4990-b713-ccb5eb4e4853>
120. UNESCO. Global education monitoring report 2020: inclusion and education: all means all. Paris: UNESCO; 2020. 521 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373718>
121. UNESCO International Bureau of Education. Reaching out to all learners: a resource pack for supporting inclusive education. Geneva: UNESCO International Bureau of Education; 2021. 98 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000383824?posInSet=19&queryId=N-EXPLORE-54a64a65-323b-44ef-9409-2c87f5f8dfe3>
122. UNESCO. The Salamanca statement and Framework for action on special needs education. Salamanca, Spain. 1994. 50 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000098427>
123. UNESCO. Training tools for curriculum development - Reaching out to all learners: a resource pack for supporting inclusive education. Geneva: UNESCO International Bureau of Education; 2016. 179 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243279>
124. United Nations. Convention on the Rights of Persons with Disabilities. United Nations; 2006. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities>
125. United Nations General Assembly. Universal Declaration of Human Rights. United Nations; Dec. 1948. 217 A. URL: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
126. United Nations. Sport: a global accelerator of peace and sustainable development for all. United Nations; 2020. URL: <https://www.un.org/development/desa/dspd/wp-content/uploads/sites/22/2020/09/A75155-Sport-SG-report-ENG.pdf>
127. United Nations. Transforming our world: The 2030 Agenda for sustainable development. United Nations; 2015. 41 p. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>
128. UN Women. Beijing Declaration and Platform for Action, Beijing +5 Political Declaration and Outcome. Beijing: UN Women; 2014. 277 p. URL: https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/CSW/PFA_E_Final_WEB.pdf
129. Vicsport [Internet]. Aboriginal Initiatives; [cited 26 Jul. 2023]. URL: <https://vicsport.com.au/aboriginal-initiatives>
130. White Paper on Sport, № COM/2007/0391 final, 11 Jul. 2007. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52007DC0391>
131. WHO global strategy on integrated people-centred health services 2016-2026. World Health Organization; 2015. 18 p. Executive Summary. URL: <https://interprofessional.global/wp-content/uploads/2019/11/WHO-2015-Global-strategy-on-integrated-people-centred-health-services-2016-2026.pdf>
132. World Congress on Special Needs Education. Kazan Action Plan. 6th International Conference of Ministers and Senior Officials Responsible for Physical Education and Sport; 2017. 26 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000252725>
133. Žnidarec Čučković A. Inclusive and innovative approaches to physical education and sports training: good practice handbook for the sports movement. 8-th ed. Council of Europe; 2018. 128 p. URL: https://edoc.coe.int/en/module/ec_addformat/download?cle=89db09d856d45d361982edc10ce738a2&k=13e79b0f2ec49bc5f2805ce8506b3ce2

olesia.shevchuk@ukr.net
kogut_irina@ukr.net
wikleon@ukr.net

Надійшла 04.08.2023